

festivalová recenzia – **hlavný program**

SME KRAJINA: PRÍBEH ĽUDÍ, PRIEHRADY A ČASU

Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene

autor recenzie: Marek Godovič

predstavenie na festivale Dotyky a spojenia:

21. 6. 2023 vo Zvolene

JE SUIS KRAJINA

Do repertoárov slovenských divadiel sa dostávajú čoraz viac ekologické témy. Inscenátori k nim pristupujú dokumentaristicky, metaforicky či formou edukatívnej hry. Dôkazom rôznorodosti a jedinečnosti poetík sú aj dve inscenácie v programe festivalu Dotyky a spojenia, ktoré sa úplne odlišným spôsobom zaoberajú ekologickými problémami dvoch konkrétnych slovenských dedín. Za jednou z nich *SME KRAJINA: Príbeh ľudí, priehrady a času* Divadla Jozefa Gregora Tajovského priamo do Zvolena vycestovala aj skupina návštevníkov festivalu.

Tvorcovia inscenácie prinášajú v slovenskom kontexte inovatívny priestor pre vyjadrenie nástožčivosti riešenia stavu ekológie, udržateľnosti života, nášho vzťahu k sebe a prírodného prostredia, ktorého sme chtiac-nechtiac súčasťou.

Režisérka Petra Tejnorová si spolu s dramaturgičkou Martou Ljubkovou vybrali osud dediny Slatinka, ktorú poznačila niekoľko desiatok rokov dlhá snaha o výstavbu vodného diela na rieke Slatina.

Štvorica hercov a herečiek (Mária Knoppová, Jana Pilzová, Richard Sanitra a Juraj Smutný) väčšinu inscenácie pohybujúca sa viac v hľadisku ako na javisku, vtiahne divákov a diváčky rovno do roku 1995, kedy sa v kultúrnom dome vo Zvolenskej Slatine verejne prejednával investorský zámer stavby a jej dopad na obyvateľov.

Inscenátori vhodnejší materiál ako zápis z niekoľkohodinového rokovania, miestami prechádzajúceho do hádky, kde argumenty striedajú osobné invektívy, nemohli ani objaviť. Pre skúšobný proces ho poskytla ekologička Martina Paulíková, ktorá bola priamo do celej kauzy ako jedna z aktivistov zainteresovaná a v inscenácii sa v podobe zvukového záznamu aj objaví. Na prerokovaní sú zastúpené všetky strany problému: obyvatelia obce, ktorej väčšina je pre vidinu lepšieho bývania za opustenie svojich domovov. Zástupcovia samosprávy sa

vyhovávajú na rôzne administratívne či iné neraz absurdné prekážky. So železnou pravidelnosťou vystupuje argumentmi najrôznejšej hodnoty vyzbrojený investor. Mladí aktivisti prišli s riešením zachovania obce a prírodného prostredia. K slovu sa dostanú v podobe záznamov vtáčieho spevu aj ďalší obyvatelia priestoru, o ktorom sa rozhoduje a tými sú ohrozené druhy vtáctva. Divadlo sa tak stáva verejným priestorom či tribúnou, kde sa až archeologicky podrobne dostávame do sveta malých zákopových vojen, kúpnych zmlúv či znárodnenia. Môžeme sa ako diváci tváriť, že sa nás problém nedotýka, že je príliš sústredený na konkrétny problém jednej obce. Jednej z tisícov obcí na Slovensku. Ale podvedome zisťujeme, že tvorcovia miera aj ďalej. Spôsob ako sa riešia problémy na verejnosti, zneužívanie verejného záujmu, svojvoľné presadzovanie si vlastných zámerov na úkor prírody a ľudí, sa stali typické pre celé Slovensko. A to zďaleka nejde len o ekologické problémy: také sú parlamentné debaty o kultúre, kultúrnych vojnách, korupcii, jednaní miestneho zastupiteľstva o pomenovaní ulice, osadenie pomníkov, ale aj celkom malé susedské problémy či výmeny názorov na čokoľvek. To je inak pre nás, obyvateľov tejto krajiny, dosť kruté zistenie.

Herci a herečky v dynamických zmenách obsiahnu celkové osadenstvo diskusie. Každý z nich si tam našiel jeho hereckému naturelu blízku skupinu postáv vystupujúcich z autentického spisu. Nástoľčivo, neraz ironicky, vtipne, inokedy vyhrotene pracujú s textom, ktorý pohotovo komentujú.

Tejnorová do inscenácie vkladá aj širšiu rovinu vzťahu, času a krajiny a výstupom geológa Jána Madarása ide až do obdobia vulkánov, ktoré formovali krajinu. Do krajiny sa ale postupne dostáva človek a blúdením Google Earth mapou nachádzame aj jeho rozsiahle zásahy: od ruín hradov a zámkov, budov početných čerpacích staníc, reštaurácií, dedín až po veľké mestské aglomerácie. Ich názvy sa na mape ukazujú ako pomníky ľudskej činnosti.

V závere sledujeme priebeh diskusie, ktorá sa pohybuje na točnici v bludnom kruhu. Všetko bolo povedané, treba to všetko len ukončiť a pre niektorých najlepšie nechať tak. Stavba priehrady Slatinka sa v priebehu desaťročí stala nezrealizovaným dielom, pre ktoré sa museli pôvodní obyvatelia vysťahovať. Vďaka aktivistom dedina zase oživa, aj keď pred sebou má ďalšie výzvy a možné nebezpečenstvá. Takže predsa happyend?

Režisérka Petra Tejnorová v inscenácii *SME KRAJINA: Príbeh ľudí, priehrady a času* prepája aj iné druhy materiálov: projekcie, dokument Róberta Kirchoffa *Na vode* o obyvateľoch Slatinky

či názory odborníkov. V istý moment necháva až meditatívnom tichu pôsobiť samotný zadymený priestor javiska ako niečo, čo je súčasťou prírodného prostredia, ako niečo, čo reaguje na život a udalosti okolo. Spolu so vzácnou angažovaným tvorivým a hereckým tímom rekonštruuje dobovú diskusiu bez agitácie či otrockého popisu. Vytvárajú tak v divákoch priestor pre samouvedenie si seba ako súčasť krajiny, o ktorú sa na začiatku stačí aspoň zaujímať. Ako sa cíti? Počujeme ju vôbec? A počúvame sa ešte my navzájom? Kto vlastne sme? My sme (jedna) krajina.